

Hortobágy-Berettyó hármas zsilip és árvízkapu (a Megyei Értéktár eleme is)

A Sárret (a mai Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Békés megyék területén elhelyezkedő tájegység, a Tiszántúl nagyobb része) a 19. században még természetes állapotában létezett: a Tisza, Berettyó, Hortobágy és a Körösök óriási kanyarokat író, lassú folyású, mocsárvilágba vesző, majd onnan újra előbukkanó folyóágai jellemezték. Itt biztonságos hajóutak nem léteztek, az elmocsarasodott területek akadályozták a szárazföldi közlekedést, áradások idején pedig tengerré váltak. Ezek a körülmények gátolták a kereskedelem és a mezőgazdaság fejlődését, és az árvíz elleni védekezés is reménytelen volt.

A szabályozás szükségességét már a reformkorban felismerték, gróf Széchenyi István kitartóan buzdított rá („Nem a víz nemléte a baj, de az, hogy ott nincs elég víz, hol kellene, midőn ott, hol semmi haszna, elég, tán még sok is van!” – mondta a Körösök vízgazdálkodási adottságaira), végül a munka 1846-ban a Tisza szabályozásával indult meg Vásárhelyi Pál tervei alapján. A Mezőtúr számára legfontosabb folyó, a Berettyó szabályozására csak a szabadságharc után került sor: 1854. november 9-én Szeghalom mellett a Bakonszeg-Szeghalom közötti Berettyó-csatorna kiásásával indult a folyamat. A folyó alsó szakaszát 46 átvágással 269 kilométerről 91 kilométerre rövidítették, Bakonszeg és Szeghalom között pedig új medret ástak, így a torkolati szakasz 146 kilométerről 32 kilométerre rövidült. 1865 tavaszára a munkálatok befejeződtek: a korábban 364 km hosszúságú Berettyóból egy 178 kilométerrel rövidebb, tehát 186 km hosszú „új Berettyó” született, valamint 5778 km² vízgyűjtővel létrejött a 163 km hosszú Hortobágy–Berettyó-főcsatorna is (az Ős-Berettyó egykori alsó szakasza), mely a Bucsa alatti régi mederben, majd Ágotától egy 25 kilométeres ástott mederben folytatta útját Mezőtúrig, ahol a Hármas-Körösbe irányították.

Sok tízezer kubikos, számos európai színvonalon képzett mérnök és gépész rendkívüli munkája, illetve a közigazgatás összefogása eredményezte, hogy 500 ezer hektáros terület megszabadult az árvizek fenyegetésétől, megindulhatott a mezőgazdasági művelés, és a folyón végre tisztességesen lehetett hajóval közlekedni. A folyószabályozás 1890-es évekre lezárult hatalmas munkája a kor legnagyobb vállalkozása volt.

Ennek a nagyszabású rendezőmunkának ma is működő vízépítészeti műtárgya, műszaki emléke Mezőtúron a Hortobágy-Berettyó torkolatában 1889-ben megépült zsilip. Ennek a háromnyílású, kezdetben fa-, majd acéltáblás zsilipnek a feladata a Hortobágy-Berettyó által összegyűjtött belvizek Hármas-Körösbe vezetése és a folyó árhullámainak kizárása. Az 1930-as években a csatorna hajózhatóvá tétele érdekében átalakításokat végeztek, majd 1940 és 1942 között a hajók feljutását segítő, Mosonyi Emil tervei alapján létesítettek egy kétszárnyú árvízkapuval ellátott oldalcsatornát. Ez az építmény egy támpapus rendszerű hajózsilipfő, amely 1200 tonnás uszályok áthajózását is képes biztosítani, bezárt állapotában pedig sikerrel kizárja a Hármas-Körös árhullámainak.

Kovács Ferenc felterjesztése alapján készítette Brakszatórisz Éva

Az alábbi link Klimó Krisztián egyéni blogjához vezet, ahol bőséges fotóanyag található a témában

<https://klimo.hu/blog/hortobagy-berettyo-arvizkapu-es-harmas-zsilip-1579>